

Форми зловживань владою або службовим становищем, що вчиняються працівниками ОВС

Боднар В.Є., здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування ННІПФПСКМ НАВС

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С.

Зловживання владою або службовим становищем – це умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

За таких умов важливого значення набуває комплексне наукове дослідження різних форм зловживань працівників ОВС та суміжних з ними злочинів. Отже, зловживання владою або службовим становищем, як правило, поєднується з учиненням:

1) службового підроблення (ст. 366 КК України) – складання, видачею службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів. Це найбільш поширена категорія злочинів.

Здебільшого працівники ОВС зловживають владою або службовим становищем та вчиняють службове підроблення у таких формах: внесення до статистичних карток неправдивих відомостей про направлення до суду кримінальних проваджень; складання фіктивних протоколів огляду та вилучення речового доказу; складання фіктивних протоколів про адміністративні правопорушення; незаконної реалізації добровільно зданої зброї та привласнення отриманих грошових коштів; підроблення матеріалів кримінальних проваджень; видача дозволів на придбання та зберігання зброї; видача довідки за фактом вчинення злочину для отримання страхового відшкодування; видача паспорта; незаконна реєстрація авто; безпідставне вилучення металобрухту та підроблення документів про подальше місце його знаходження. Вид офіційного документу, який підробляють залежить від органу чи підрозділу внутрішніх справ, у якому працює особа, яка вчиняє злочин. В одних випадках таке підроблення вчиняється з метою покращення показників в роботі, а в інших – з метою отримання незаконної винагороди.

2) незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України). Злочин здебільшого вчиняється у формі виготовлення, придбання, зберігання та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

3) викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК України). Ці злочини вчиняються в результаті того, що працівники ОВС здійснюють виявлення, розкриття та розслідування злочинів у сфері обігу

наркотичних засобів, психотропних речовин та мають доступ до зазначених предметів.

4) порушення недоторканості житла (ст. 162 КК України). Працівникам ОВС з метою виконання службових обов'язків у випадках передбачених законом мають право проникати до житла чи іншого володіння особи. Водночас в окремих випадках це здійснюється незаконно і поєднується з вчиненням інших злочинів.

5) несанкціонованих збуту або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361-2 КК України).

Об'єктивна сторона злочину полягає в несанкціонованому збуті або розповсюдженні комп'ютерної інформації з обмеженим доступом.

Збутом комп'ютерної інформації з обмеженим доступом є її платна чи безплатна передача хоча б одній особі, яка не має доступу до цієї інформації, а розповсюдженням - розміщення в АС чи комп'ютерній мережі з наданням вільного доступу до неї або інші дії, які створюють можливість вільного доступу до неї невизначеного кола осіб.

Збут або розповсюдження комп'ютерної інформації з обмеженим доступом слід вважати несанкціонованими, якщо ці дії вчинені без дозволу (згоди) власника інформації. Несанкціоновані збут або розповсюдження містять ознаки як в тому випадку, коли вони вчинені особою, якій в установленому порядку було надано доступ до відповідної інформації, так і у випадку вчинення їх особою, яка такого доступу не мала [1].

6) несанкціонованих дій з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК України).

Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї полягають у несанкціонованій зміні, знищенні або блокуванні інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї.

7) приховування злочину (ст. 396 КК України). Приховування злочинів у виконанні спеціальних суб'єктів здійснюється, як правило, шляхом бездіяльності. Не важко уявити також ситуації, коли слідчий огляді місця події умисно не фіксує, не долучає до кримінального провадження; слідів вчинення злочину (слідів ніг, відбитків пальців рук і т.п.), знарядь злочину (ножа, „відмички” і т.п.), при обшуку не вилучає предметів, здобутих злочинним шляхом, чи тих же знарядь та засобів вчинення злочину, не викриває місця переховування злочинця після його встановлення, а співробітник оперативного підрозділу не реалізовує матеріали оперативно-розшукової справи, що свідчать про наявність складу злочину, або ж викривають конкретну особу, яка його вчинила. На практиці приховування злочинів досить часто здійснюється через поєднання ухилення від

виконання обов'язку (бездіяльності) з активними діями з фальсифікації доказів чи імітування роботи з розкриття та розслідування злочинів [2, с. 205-207].

8) Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України). Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Врахування вище вказаних різних форм зловживань працівників ОВС та суміжних з ними злочинів буде корисно, насамперед для виявлення, розкриття та розслідування таких злочинів.

Високий рівень латентності цих злочинів частково обумовлений тим фактом, що працівники правоохоронних органів, які покликані протидіяти злочинності в ОВС не завжди розуміють, що протиправні діяння певного виду, учені працівниками ОВС є злочинними. Крім того, аналіз основних форм зловживання владою або службовим становищем в ОВС дозволяє встановити спосіб вчинення злочину, особу, яка його вчинила, а також дає уявлення про типові сліди суспільно небезпечного діяння.

Таким чином, особливість зловживання владою або службовим становищем в ОВС полягає в тому, що у більшості випадків такі протиправні дії супроводжуються вчиненням інших злочинів у сфері службової діяльності, проти правосуддя, авторитету органів державної влади, власності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку тощо.

З введенням в дію нового КПК України з появою нових норм та інститутів можна прогнозувати видозміну форм зловживання владою та службовим становищем. Так, наприклад зловживання владою та службовим становищем може бути поєднане з незаконними діями щодо Єдиного реєстру досудових розслідувань. З огляду на зазначене під час розробки підзаконних нормативно-правових актів для ефективного функціонування КПК України необхідно максимально запобігти можливим зловживанням зі сторони працівників правоохоронних органів, розробивши ефективні системи захисту та контролю за кримінально-процесуальною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

2. Тулаєв О. С. Характеристика сучасних форм зловживань владою або службовим становищем, учинених працівниками органів внутрішніх справ / О. С. Тулаєв // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1 (86). – С. 204–211.